

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 5 ռուբլ, կես տարվանը 3 ռուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը և պ. Մատուրեանի խանութում:

Օտարաբաղադարյալը գրվում են ուղղակի Կապուս, Редакция „Менк“:

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզվով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են իւրաքանչիւր բառից մի կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի լրագրութիւնը. — Ներքին տեսչութիւնը: Ներսիսեան դարձող աւելի: Նամակ Լուսոց: Նամակ Երեսնից: Նամակ Ատարախանից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր: Արտաքին տեսչութիւնը: Քաղաքական տեսչութիւնը: Իսպան լուրեր: Յայտարարութիւններ: Տեղեկացոյց: Ֆէլիտօն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գոցներ մի անցաւոր հայեացք ընթերցանութեան ահագին տարածման և կարտուսութեան վրա այն երկրում, որտեղ պետական կողմակիցութեան մէջ լրագրութիւնը ներկայանում է մեզ որպէս քաղաքական ամենանշանաւոր ոյժ, գոցներ մի հայեացք ինքնուրուպից Ամերիկայի լրագրութեան վրա:

Այդ երկրում լրագրութիւնը կազմում է ամենանշանաւոր գործիչ թէ ընտանեկան, թէ հասարակական, թէ պետական կենտրոն: Մենք շատ ենք լսել, թէ ինչպէս ամերիկական լրագրիչի հրատարակողները հարստանում են, լսել ենք ինչպէս Պորթլենտ Բէնեթը իր լրագրի առաջին համարը դարձել էր մի տակառի վրա և ծախում էր փողոցում և ինչպէս նա յետոյ «Herald» լրագրի խմբագիր և տեր դարձաւ և մեռնելով բանի մի միլիոններ կտակեց իր ժառանգործին: Լսել ենք նոյնպէս ինչպէս երեկի շօրա Պրէյքը, հասարակ զբաղւած հասաւ լրագրութեամբ մինչև մեծ հարստութիւն և այնքան նշանակութիւն ստացաւ, որ նրա մահից փոքր ինչ առաջ նրան ուղղւում էին ամերիկական հանրապետութեան նախագահ ընտրել:

Իհրկնը այժմ բանի մի թուանշաններ: Աւրօպական երկրներէն ամենաշատ օրագրիչներ ունեցողը Պիտերսբուրգն է, բայց նա էլ համեմատելով Ամերիկայի հետ, շատ չունի: Պիտերսբուրգում այժմ 2500 օրագիր կայ, իսկ Ամերիկայում դեռ 1870 թւին նրանց թիւը հասնում էր մինչև 5858: Այժմ թուանշանը կհանրում, մի խօսքով մի յայտնի անցք էր...

ՖԵՆԻՏՆԵՐ

Կենքը չը կայ. — Հանգուցեալ դատարանութիւնները: Պ. Բուկո և մեր քաղաքային վարչութիւնը: Մի փրկարանցութեան մարզարեութիւնը: Իլլիան Յիցիանօլը և նոր շինած Պատարիսան այլ: Մեր ծանր ու բարակ կիսաքրէ և պ. Զօրովը: Արխանգելսկայի ձգտումները: Պ. Զօրով և ինչ նորածին երեխաները: Մի նոր բաժանարարական ընկերութիւն: Նոր ժողովներ: Պրօցեսներ: Անձնագրութիւններ: Մի նոր օրհնի պրօէկտ: Իմ սրամտութիւններ և Ա. Ք. ի փողովը: Շքեղ ներգործութիւնը ուղղի և թատրոնի վրա: Միակերպ կիսանք: Երազներ:

Շատ դժուար բան է ֆէլիտօնի տ լինել մեր երկրի պէս և երկրում:

Ֆելիտօն գրելու համար պէտք է կենքը լինի, իսկ մեղանում կենքը այնքան մեծ է, որ անցնում են շարժումը և ամիսներ, — ոչինչ առանձին չէ պատահում, որ արժանի լինէր նկարագրելու և չիւնելու...

Իմ վերջին ֆելիտօնից յետոյ քրքան ժամանակ անցաւ, — և ես ոչինչ չը գրեցի, որովհետեւ գրելու բան չը կար: Այն ժամանակը անցաւ երբ ամեն թիֆլիսցի, որ գրել ու կարգաւ գրեց, դասախօսութիւններ էր անում: Գոնէ այդ դասախօսութիւնները մի տեսակ փոփոխութիւն էր մեր միակերպ

ներկեց երեւում է, որ Ամերիկայում մօտ 8000 լրագիր կայ:

Աճողական բազմութիւնը մի լրագրութեան զարգացման մէջ կազմում է կարգապահները քանակութիւնը: Իսկ աշխարհիս երկրին չը կայ ամերիկացիներին նման մի այլ ազգ, որ այդքան շատ և այդքան ուշադրութեամբ կարգար: Անգլիացի Տրեյքըր ասել է, որ ամերիկացու համար լրագիրը կարգաւը նոյնքան անհրաժեշտ է, որքան ճաշ ու քննելը և երկու գործողութիւնն էլ նա մի և նոյն ագահութեամբ է կատարում:

Ահա բանի մի օրինակներ:

Մի գերմանացի ճանապարհորդը, ծանօթանալով մի ամերիկացի երիտասարդի հետ, իմանում է թէ երիտասարդը հայրը մի հարուստ երկրագործ, կամեում է ծախել իր արդիւնաւոր կալուածքը: Ինչի՞ էք ծախում ձեր կալուածքը, հարցնում է գերմանացին ժպտալով: — Գառնառը շատ պարզ է, պատասխանում է երիտասարդը, մենք ծախում ենք այդ գեղեցիկ հողերը, որովհետեւ նրանք շատ յետնկամ են քաղաքից, այնպէս որ շատ դժուարութեամբ ենք ստանում լրագրիչները, իսկ առանց լրագրիչ, դուք ինքնուր գրեցէք, որ ոչ մի մարդ սպրիւն չէ կարող:

Նոյն ճանապարհորդը պատմում է, թէ նա վերջին ամերիկական պատերազմի ժամանակ, ներկայ էր Ալյուսկոնդ քաղաքի պաշարմանը: Այդ քաղաքը անսովոր հիւսիսային զօրքից ու քաղցած բնակիչներին բերվեցաւ ուստիկեցիների պաշար, շատերը ագահութեամբ վրա ընկան բազմութիւ սպիւրի վրա, անսովոր ազմուկ բարձրացնելով: Այս կարծում էր, ասում է ճանապարհորդը, որ արժուկ բարձրացնողները հայ էին պահանջում, բայց որքան զարմացոյ, երբ մտնելով, կարողացոյ որոշել հետեւեալ ձայնիքը՝ Լրագրիչներ, Լրագրիչներ, տուեցէք:

Իդրը պատերազմի ժամանակ շատ շահուէտ գործ էր լրագրիչներ ծախելը, որովհետեւ կհանրում, մի խօսքով մի յայտնի անցք էր... Իսկ այժմ... այդ էլ չը կայ: Այն ժամանակից յետոյ ինչ առանձին անցք է պատահել Թիֆլիսում՝ մեր կենքը այնքան դանդաղ է գնում, կամ աւելի լաւ է ասել, այնքան ապարդիւն է անցնում, որ մի տարի մի օրվայ պէս է երևում...

Ութ թէ ինչ ամիս սրանից առաջ, երբ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ պ. Բուկոյ վրա էին խօսում, մի գերազանցողութիւն ասել է՝ Եթէ վեց ամիսից յետոյ Ռուսիոյ կօնցեպիս չը տան, քաղաքը մեծ վնասներ կը կրէ... բայց ասա ինչ ամիս է անցել, քաղաքը ոչ կօնցեպիս տուած է, ոչ էլ տեղեկութիւն ունի թէ ինչ է անում պ. Բուկոյ, — ասիւմ ամենայնիւ աւելի վընաս չնք կրի, քան թէ առաջ... Չէ, ձեր գերազանցողութիւն, մեղանում ժամանակը այնքան է գնահատվում, որ մենք ամիսներով հաշուենք... Ասում են թէ եւրօպայում օրերով են հաշուում, թէ այնտեղ ամեն օր, ամեն ժամ թանկ է, — չը գիտեմ ինչպէս է եւրօպայում, — բայց մեղանում, լաւ գիտեցէք, որ ոչ ժամերով, ոչ շաբաթներով, ոչ ամիսներով, ոչ էլ տարով ենք հաշուում մեր ժամանակը, — այլ տաս տարիս երոզի թէ տաս տարվայ ընթացքում մի գործ չինեցիք այն էլ լաւ է... չը մտանանք որ մենք սխալներ ենք, և ոչ թէ եւրօպացիներ...

Ար կրկնեմ ձեզ այն օրինակը, որ իմ բարեկամ Համարը յիշեց իր Մատաչաթի մէջ կօնցեպիս ասարի առաջ իլլիան Յիցիանօլը մտածեց չինել Թիֆլիսում մի սպանողանոց (դասարխանայ)...

հարկաւոր էր, որ եօթնասուն տարի անցնէր ամբողջ երկրագործ դասը մեծ փող էր վճարում լրագրի ունենալու համար: Այլ երկ յիշված ճանապարհորդը պատմում է և հետեւեալ անցքը՝ պատերազմի ժամանակ մի անգամ ես գնացի վաճառանոց իմ ասն անտեւեալիս համար ուսուիրը աւելու: Մի պատու կին ծախում էր ձուաներ, ես առայ, բայց երբ ուղղւում էի վճարել, պատուը գցիւրով մի նախանձոտ հայեացք իմ լրագրի վրա որ պատահումս ես ձեռքումս բռնած ունեի, ասեց ինձ՝ «պարտ, ինչպիսի չը վճարեք ինձ փողով, տուեցէք ինձ այդ թիֆլիքը, ահա երբ շաբաթ է, որ ես լրագրիչ եմ կարգաւը»:

Արող էինք բնիկ բանի մի ուրիշ օրինակներ, բայց փակնում ենք որ մեր յօդվածը երկարանայ: Ահա հասարակ զրբը ու լրագրիչ կարգաւը կենսական պահանջ է ամերիկական ժողովրդի ամեն դասերի համար: Ասն այժմ բանի մի լրագրիչներ, որը հրատարակվում են Ֆարրիկաների մէջ աշխատող կանանց ձեռքով:

Իսկ գրեցիր... Ահա մի օրինակ: Նշանաւոր Բիլլեր-Ստաու արիւնջ բռնաներից մինը ծախվելով, նրա հրատարակողին տուեց 280,000 ռուբլ զուտ արդիւնք, չը հաշվելով այն գումարը, որ նա վճարել էր հեղինակին...

Մի գերմանացի հաւատացնում է, որ բանի մի գերմանական հոշակաւոր գրեցի, ինչպէս օրինակ Լիլիիսի և Հուսթիլի գրվածները, Ամերիկայում աւելի են կարգաւը բան թէ Գիտնականացում անգամ...

Աւ մեծ մասամբ ամերիկացին սիրում է գործնական ընթերցանութիւնը: Այժմ հարցնում ենք, ասում է գերմանական «Gegenwart» լրագրիչը, ինչպէս է հասել Ամերիկայում այդ դրութեանը, — որովհետեւ Ամերիկայում ազատ մամուլը այնքան հին է, որքան հին են նրա ինքնավարութեան իրաւունքները: Ամերիկայում տեսնում է պետութեան բոլոր ոյժը ժողովրդի մէջ, և այդ սկիզբը նա յայտնում է հետեւեալ խօսքերով:

որ նրա միտքը իրագործվեր... անս ինչպէս կամաց է գնում ամեն բանը մեղանում: Երեսնից սպանողանոց, բայց ինչպէս, — այդ ուրիշ հարց է: Երեկ էլ եօթնասուն տարի կը հարկաւորվի որ հասկանանք, թէ քաղաքի մէջ տեղը սպանողանոց չինելով և ստորեկերեայ կանաները չը չինելով, որ բոլոր կեդան ու կենդանիները արիւնջ դուրս գայ բնակեցած տեղերից փախչի ինչ նեոս, այլ թախիլով բոլոր արիւնջ և անմարդութիւնները ուղիղ կրի մէջ, — մենք թուաւորում ենք խմելու ջուրը և մանուսնոց տաք ժամանակ կարող են մեծ հիւանդութիւններ ծագել այդ բանից... Սպանողանոցի չինութեանց յետոյ, կրի ընթացքով, դեռ որքան բնակութիւններ կան, դեռ ամբողջ թուրքի թաղը պիտի խփի այդ մաքուր ջուրը... Զնարխա է այնտեղ բոլոր աղքատ մարդիկ են ապրում և դուցէ սպանողանոցի նպատակը բարեգործական էր, այդ էլ կարելի է, — որ աղքատ ժողովուրդը կրի ջուրը խմելով, որի մէջ կենդանիները արիւնջ բաւական մեծ քանակութիւն կը լինի, մի և նոյն ժամանակ թէ ջուր ունենայ, թէ մի լաւ սուպ...

Այն, ամեն բան դանդաղ է գնում մեզ մօտ: Մենք ամեն բան ծանր ու բարակ ենք անում: Ծանր ու բարակ խօսում ենք, ծանր ու բարակ ուսում, ծանր ու բարակ մտածում, ծանր ու բարակ մի նոր միտք ըմբռնում: — Ե այն էլ ազավազամ ձեռով վերջը ընդունում ենք...

Եւ մինչև որ մենք ամեն բանում կրի այն քայլերով ենք առաջ գնում, յանկարծ պարտն Զօրովը առաջարկում է մեզ վերջին վախճան տարով երևան նաճանցի ամենամասպատ, կորած

ընրով «We put the power in the people» Իդրը պետական մարդիկը Ամերիկայում այդպէս էին մտածում՝ կիթ մեր բոլոր ոյժը հիմնվում է հասարակական կարծիքի վրա, ուրեմն հարկաւոր է որ հասարակական կարծիքը լուսաւորված լինի, իսկ նրան լուսաւորված անելու համար երկու միջոց կայ միայն՝ ուսուցնալու և լրագրութիւնը:

Ամերիկայում լրագրութիւնը հաւատարացնող աղքատներն ունի, նա միջոց է տալիս իւրաքանչիւր մարդուն ինքնուրոյն կերպով զարգանալու: Ամերիկայում կան անապի շատ ինքնուս մարդիկ (autodidact, self-made-men), բայց նրանք կրթվելով հասարակական կարծիքի ներգործութեան տակ, երթարկելով նրան անդադար, ինքնուս էլ լինելով, դառնում են նշանաւոր մարդիկ: Նրանցից շատերը նախագահութեան պաշտօնի մէջ կղած են:

Ինքնուս մարդը, ասում է լրագրիչը, վտանգաւոր չէ Ամերիկայի պէս ազատ երկրում:

Այդ երկրում, որտեղ քաղաքական ազատ կենք կայ, կայ և քաղաքական լրագրութիւնը: Օրինակ վերջինք Էվէյցարիա: Ասն կան սոններ Էվէյցարիայում, որտեղ ամեն մի քաղաք, ամեն մի դիւղ իր լրագրի ունի: Միայն երբ ամբողջ ազգը ջերմ մասնակցութիւն է ցոյց տալիս իր հայրենիքի անտեսական և քաղաքական կենքին, — այն ժամանակ միայն հազար և հազար բերաններ հասարակական կարծիքի արտայայտութիւն դառնալով, միտք կը քարոզեն, և հաղաները ագահութեամբ կընդունեն այդ մտքերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՍՍԵԱՆ ԳՐՈՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

«Մեղու Հայաստանի» լրագրի ԾՅ 20-ի մէջ պատահեցաւ մեզ կարգաւ մի յօդված

տեղերը, որտեղ ոչ բոյս կայ ոչ ջուր, — և կարծ միջոցում անապատ տեղերից դրախտ չինել... Խնայեցէք մեզ պարտն, մեր ախական զուլը պըտոյտ է դալիս... մենք սովոր չնք այդպիսի առաջ քայլերով ընթանալ... Գուք կամեում էք երեկ մեզ ծաղր աւելու: Իմացէք պարտն, որ մենք ասիացիներս՝ արիստօկրատներ ենք, աղնուական արեւն ունենք մեր երակներում, իսկ յայտնի է որ ինչ վայել է հասարակ մարդիկներին, վայել չէ ազնուականներին: Շատ անվայել է, օրինակ, մի ազնուականի համար շտապել... և ինչ հարկաւորութիւն կայ շտապել մենք մշակներ իսօ չնք: Մենք հարուստ ենք, այսինքն աւելորդ ժամանակ ունենք: Ժամանակ կորցնելը մեզ համար հնչտ է, որովհետեւ անկորցնունք և ոչինչ բանին չնք գործ գնում նրան... Իմացէք որ մենք ամեն բան անում ենք ինչպէս որ մեր քեֆն է տալիս... Ստիպողական կերպով գործ չինելու համար երբեք չենք շտապի, մինչև անգամ կիթ համարված լինենք որ մեր դանդաղութեամբ փչացնում ենք գործը... բայց կը շտապենք երբ մեր քեֆը կը տայ: Ահա, օրինակ, երբ որ ոչինչ գործ չունենք (պատահում է, թէ և շատ քիչ, որ զբաղված ենք), այն ժամանակ շտապում ենք կը նստենք, օրինակի համար, ֆոյտտօնի մէջ, — ու կերթանք Մոսկուայի գ, Սան-Սուսի կամ մի ուրիշ լաւ տեղ... Բացի սրբանից պ. Զօրովը կամեում է բնակեցնել մեր երկրում 100,000 գերմանացիներ և իրանդացիներ... Ինչ հարկաւոր է, միթէ մենք թիչ բնակիչներ ունենք: Եւ կիթ, Աստուծով, մեր կանայքը կը հետեն վրաց կակալանթիւն

Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան վերաբերութեամբ: Պ. Միսկոնեանը վարդապետ արդէն իր համար նպատակ է դրել ամեն միջոցներով դպրոցի հոգաբարձութեան անունը կռուելու, սակայն հոգաբարձութեանը մինչև այժմ լուռ արհամարհանքով պատասխանում են նրան...

Չը կամենարով խօսել ուղղակի պ. Միսկոնեանի հետ, մենք կուզենայինք ներկայ յօդվածում հրաւիրել ընթերցողի ուշադրութիւնը դէպի հետեւեալ կէտերը:

ա. Եթէ «Մշակը» մտացել է Միսկոնեանի մասին իր ասածները, միթէ՞ ինքն Միսկոնեանը չէ մտաբերում իր յաճախ կրկնած թէ՛ ինքն կամք չունի երբեք թողնել տեսչութիւնը, մինչև իրան չարտաքսեն: Այս նշանակում է, որ ծանաչելու չէ իր պակասութիւնը, մինչև չը մեկնեն: Այդպէս և պատահեցաւ՝ անցեալ տարի դեկտեմբերի 8-ին, նորան արձակելու օրագիր կայացաւ, իսկ նոյն ամսի 13-ին նա հրաժարական ներկայցրեց:

բ. Պ. Միսկոնեանի հոգաբարձութեանը ընտրութեան մասին խօսելն ոչ միայն զբարատութիւն է, այլ և մի անասելի տգիտութիւն դէպի այն երեւոյթները, որք անդի են ունենում մեզանից շատ բարձր աստիճանի վերաբերող նշանաւոր շրջաններում: Նոյնքան նշանաւոր խնդիրները վերաբերում... Այո, հոգաբարձութեանը ոմանք, իբրև պատգամաւորներ չը կամեցան հոգաբարձութեանը ընտրել պ. Միսկոնեանին, լուռ ծանաչելով դորա հակամանկաւոր և փոխակազմուցող դպրոցում: Նորա միթէ՞ կարող էին մտածաւ դորա, իբրև մահ կամ արժի, ասանաւոր տարիները դրածունէութենից մեզ հասուցած հետեւեալները...

գ. Հոգաբարձութեան ուսումնական մասնաժողովի բոլոր աշխատութիւնները, նորա պրոգրամայի կազմելը, ուրիշ շատ նախանձելի նպատակներ հետ, դատապարտած են մնացել այնուհետև սոցիալական հոգաբարձութեանը ուղեցան մի օրինաւոր տեսչութեանը, որ կարողանայ նուրիշ իրան դպրոցին և օրինել նրանց պրոգրամը մշակելու: Պ. Միսկոնեանի հետ ի հարկէ անկարելի էր որ մասնաժողովի աշխատանքը արդիւնաւոր լինէր:

դ. Անցեալ ամի փետրվարի 20-ից կայացրած օրագրի մասին բաւական չէ համարել այդ երբեմնական տեսուչը իր երկու անգամ ներ-

կայացրած յայտարարութիւններին բանաւոր պատասխանը հոգաբարձութեան կողմից... այժմ և պարբերական թերթով բացատրութիւն է պահանջում... Հոգաբարձութեանը պարտնիս իր նոր յանձն առած պաշտօնը...

ե. Միսկոնեանը միթէ՞ մտացել է, որ հէնց որ պ. Միսկոնեանը ստացաւ զբարձրագուծագուծ պաշտօնը, իսկոյն պ. տեսուչը (Միսկոնեանը) ու հոգաբարձու պ. Միսկոնեանը սկսեցին անդադրել զբարձրագուծ վերի յարկից ներքեի յարկի մի սենակ: Եւ երբ անդադրեցին, զբարձր չունով կապած ընկած էին յատակի վրա, ոչ որ չօրինի կրկին դարձել զբարձր: Իրձուրեն պ. պ. Միսկոնեանի և Միսկոնեանի հետ միասին էր աշխատում, երբ հարկաւոր էր անդադրել, իսկ երբ անդադրուիցաւ գրադարանը, այսինքն յատակի վրա անկարգութեան մէջ զցնցին զբարձրը, այն ժամանակ ոչ որ չօրինի և Միսկոնեանի մէնակ մնաց ու պէտք է մշակութիւն անէր...

զ. Եթէ հոգաբարձութեանը անձնութիւն է նկատել ուսուցչական ժողովի կողմից ստիպելու դիտանելի և այլ ուսումնական հարցերում և այլապէս է անօրինել, քան թէ նոքա սպասում էին, միթէ՞ յանցանք է գործել դորանով... Արձու՞մ ենք, որ իւրաքանչիւրը հոգաբարձական անդամներից համեմատաբար կարող է մի ուսուցչի չափ հասկանալ:

է. Հոգաբարձական խորհրդարանում անկայել խօսողն նախ արձակուած տեսուչն էր, որ ասանց պատկառանքի նստին ներկայ եղող իրեն անդամներին պատահական մահ էր ակնարկում... սպա կանոնադրութեան 12-րդ յօդվածին հակառակ մտցրած անդամներից և Միսկոնեանի բարեկամներից մինը, որ զուրում էր ժողովի բոլոր անդամների և նախադասի ներկայութեամբ՝ «ТО ЗА КАНОНАДРОВАԻՆ, ПЛЕВАТЬ НА КАНОНАДРОВАԻՆ, ОНЪ САМЪ КАНОНАДРОВАԻՆ և այլն սորանց նման ներ...»

ը. Եթէ խորհրդարանում բարձրացրած կամ բարձրանալու մի որ և է հարցի մասին իւրաքանչիւրը աւանանայէս խօսել է իր ընկերի հետ, մինչև անգամ մշակել են խորհրդում ընդհանուր ժողովին ներկայացնելու խնդիրը—զա պարտնի կարծիքով (կամ պարտնի ձշմարիտ շատ ազէտ է, կամ իրան ազէտ է ձևացում) նշանակում է արտաքայ հոգաբարձութեան խորհուրդ կազմել... Մտացել է Միսկոնեանը իր այն խորհրդարանները, ուր սովորաբար, թէ անցեալ և թէ ներկայ Հո-

գաբարձութիւնների դէմ որոշայթներ էին մեղնալովում...

թ. Եթէ երկուսը հոգաբարձութեանից հրաժարել են ստորագրել հոգաբարձութեան յայտարարութիւնը, եթէ նոքա խախտել են հոգաբարձութեան ամբողջութիւնը, այդ դարձնալ նրանք արել են ի նշան բարեկամութեան և ի պաշտպանութիւն Միսկոնեանի... և պարտնի օգուտ բաղդով այդ հանդամներից անուանում է նոյն յայտարարութիւնը՝ արտաքայ հոգաբարձութեան կազմում... Մտացել է նա «Մշակը» բողոքները...

ժ. Վարդիկի կնիքը մասնաւոր անկարողութիւնը, նորանով մահաւոր թղթի բարձրութեան մեղադրանքի մասին եթէ բացատրութիւն պահանջուի, կռուել է իր մէջ պարտնի մի այդպիսի ծանր պատասխանատուութեան տակ մտնելու խորութիւնը... Չէ՞ յիշում պարտնի որ նրա աշակերտած հոգաբարձութեանը մինը ստիպվեցաւ յետ անել այդ ծանր խօսքը հոգաբարձական ժողովում...

Ճա. Հոգաբարձութեան մի ամենապիտիւ վարձուները՝ այն է մի մարդու որ վախենում է իր զոյրութեան համար՝ յետ սոյլ, ընծայել նրա ստորագրութիւնը, չորս հինգ հոգաբարձութեանի ներկայութեամբ—պարտնի աշխատում է կրքել անապաւնութեան գրոշմով:

Ժբ. Այո, հոգաբարձութեանը շատ անգամ տանն են ստորագրում իրանց վճռած և կարգաշարժ օրագրերով—բայց Միսկոնեանը միթէ՞ չէ իմանում որ նախադասը ոչ մի անգամ ուրիշ տղ չէ ստորագրել հոգաբարձական օրագրերը բացի իր անունը:

Վ. կրճատում ենք այս անգամ մեր խօսքը, մի ուրիշ անգամ խոստանալով, պարտնի խոսքով, պարզել ձեր ընթերցողներին, պարտնի Միսկոնեանի վնասակար սպիտակութիւնը Ներսիսեան դպրոցի անկերի վրա:

ՆՍՄԱԿ 108-ՈՒՑ

Հայոց զիւղերի մի նկարագիր տալ այնպիսի մի նշան բան չէ, ինչպէս նկարագրել մի եւրոպական ազգի զիւղական կեանքը, ուր ամեն բան կանոնաւորված է անզգար յարաբերութիւններով՝ թէ զիւղերի միմեանց հետ թէ զիւղի և քաղաքի մէջ, գուցէ հայոց զիւղերի արտաքին տեսքը ամեն տեղ, ամբողջ Հայաստանում, նոյն է կամ մտաւորապէս նոյն, բայց ներքին կեանքը շատ զանազանութիւն ունի, նայելով ինչ ազգեցութեան տակ

զիւղի կնիքը, որ միազամից 9 երեսայ է արդիւնաբերել, չուտով տեղ էլ չի լինի մեր երկրում, ու փոխանակ մեզ մտ ուրիշ երկրներից գաղթականներ բերելու, մինք ինչքան կը սկսեմք գաղթել ուրիշ երկրներ: Եթէ Անգրիկովկասում 4 միլիոն բնակիչ կայ, կանանց թիւը հաշվենք 2 միլիոն, եթէ ամեն մէկ կին տարվայ մէջ միայն 5 երեխայ ծնէ, ահա պ. Հօբսոն, ձեռք 10 տարվայ մէջ ոչ թէ 100 հազար, այլ 100 միլիոն բնակիչ...

Մենք հաշուում ենք 5 երեխայ, որովհետև ամեն կին ինծ բազմ չունի Սուրամի կենդանաբար հանքային ջուր խմելու: Հն, ինչ էի ասում... էն էի ասում, որ մենք ասիացիներս աւելորդ ժամանակ ունենք և ժամանակը չենք զնահատում:

Ինչ լու միտք եկաւ զլուսն... Հիմի ինծ մտա է մեզանում բաժանորդական ընկերութիւններ հիմնելու, արի մենք էլ (ես ու գուց ընթերցողներ) մի բաժանորդական ընկերութիւն հիմնենք: Աստուծ վկայ, լու շահ կունենանք: Այ, ասեմ միտքս:

Ասում են որ լուսաւորված երկիրներում ժամանակը շատ թանկ է, պատում են, պատում,— ու չեն գտնում... բոլոր ժամանակը նրանց մտ բռնած է ու գործ դրած... Մենք այդ ապրանքից շատ շատ ունենք՝ ինքներս էլ չենք գործ գնում ու ուրիշներին չենք տալիս: Արի մեր ժամանակ վաճառողներից փողով աւանդը այդ թանկագին ապրանքը, տանենք եւրօպա ու այնտեղ ծախենք... Լու փող կը տան, հաւատացէք...

Բայց փողը որտեղից ձարենք... ակցիաներից:

Իսկ ակցիա ով կանէ,—էլի այն մեզ ծանօթ ժամանակ վատնողները...

Չէ, չեղաւ... Էլի լու է մշակներ մնանք, ինչպէս որ մշակներ էինք:

Չէ, այդ մտքան մեր բանը չէ, լու է ձեռք վերցնենք...

Եթէ անպատճառ ուղում ենք մտքային հետեւել, շատ ուրիշ մտքաներ յայտնվեցան վերջին ժամանակներս: Ամեն մի տղամեծ խօսքի համար պրօցէս սկսելու կամ իր գրութիւնը սպասելու—այ սրանք մեզ ձեռք կը տան...

Հէնց որ մի մարդ մեր մասին լու կարծիքի չէ,—քաղենք նրան սուղը...

Հէնց որ կեանքը փորք ինչ ձանձրալի է դառնում,—սպանենք մեզ...

Որտեղ որ նայես՝ պրօցէս է, որտեղ որ նայես ան ձնասպանութիւն է...

Որովհետև խօսակցութեան ուրիշ նիւթ չունենք, եկէք խօսենք թէ ինչ բան է անձնասպանութիւնը:

Մարդու կեանքը պատկանում է իրան, թէ չէ: Չեր կեանքը արիւթ կարող է համարվել ձեր սեփականութիւն, ինչպէս ձեր շօրը, ձեր տունը, ձեր այգիին և այլն:

Եթէ այդ հարցը վճռվի, այն ժամանակ պարզ է, որ եթէ ես կարող եմ ունչացնել շորերս, ծախել տունս, քանդել այգիս, ուրիշն կարող եմ իմ կեանքիս հետ էլ անել ինչ որ կամենում եմ...

Ես կարծում եմ որ անբնական մի կղզու վրա ձյաբար է ձեր կեանքը միայն ձեռք է պատկանում, բայց հասարակութեան մէջ ապրելով, ձեր

է ապրել այս կամ այն գիւղը, թէ նորա բնակիչները բնակներ են, թէ ուրիշ երկրից (Պարսկաստանից կամ Տաճկաստանից) գաղթած: Վերջապէս նոցա կեանքը չէ կարող նման լինել թէ և նոքա գտնվեն փոքր տարածութեան վերա միմեանից, որովհետև, որքան կարողացայ զիտել թիֆլիսի նահանգի հարաւային մասում, Ալիզա—վետոյուրու նահանգի արեւմտեան, և Երևանու նահանգի հիւսիսային մասում, նոքա ամենքն էլ կենում են իրանց համար՝ առանց յարակցութիւն ունենալու միւսների հետ:

Այն մի քանի նկատողութիւններ և դիտողութիւններ, որ ընթերցողը կը գտնի իմ այս նամակում, կը խնդրեմ չը վերաբերել բոլոր հայ գիւղերին,—այդ գուցէ ճիշդ չէր լինել,—թող նա չը մտածանայ, որ ես խօսում եմ միայն վերա յիշած մի փոքր տարածութեան մասին:

Առաջին հայոց գիւղը, որին ես այնքան մտածայ, որ մի ընդհանուր սպասարկութիւն ստանալ կարողացայ՝ Վիլիջան էր և պէտք է ասեմ, որ այդ սպասարկութիւնը հետո էր միջնաբերական կամ նկարագրական լինելուց: Նախ քան մտածանայի մինչև գիւղը, ես արդէն զգայի մի շատ անախորժ հոտ, որ զիւղից քամու շնորհով բերվում էր մեր հանդէպ—զա այրելով աղբակոյտներից էր պատճառված, որի մասին ընթերցողը արդէն գտած կը լինի մի նկատողութիւն իմ առաջալի նամակներից մէկում: Այդ հոտը անպէս կը զգուցէ, որ որքան կարճ ժամանակ էլ գտնվի մի անսովոր մարդ այդպիսի մի գիւղի մէջ, կը զգայ որ նորա շորերը ընդունել են այդ հոտը: Բայց ձանապարհորդը պէտք է ընտելանայ նորան, որովհետև նա զգալի է ամեն բանում, որ պատահում է շոյափելի—տները մէջ զբանովով ամենայն իրեզններից մինչև կերակուրը: Մտնելով Վիլիջանի գիւղը, ես չը կարողացայ իմ տխրութիւն և զղուանք շարադասել այն ողորմելի բուռների վերա, որոնց մէջ բնակում են գիւղացիքը, այն գետնափոր խորթների վերա, որոնք մեծ մասով մի սենակից են բաղկացած և որի մէջ բնակում է ամբողջ մի ընտանիք իր երկխանութիւն և ազգականներով: Այս գետնափորները բացի այն, որ շատ փոքր են և անյարմար մի ամբողջ ընտանիք պատասպարելու համար, այն աննախանձելի յատկութիւնն էլ ունին, որ նոքա սաստիկ կեղտոտ են: Կանայքը, որոնք բերանը կապած են մանգալիս, մի և նոյն ժամանակ բոբիկ ոտներով են, չունելով սովորութիւն հագնելու գունակաւ տղամարդից գործածած արկները, իսկ երկխանները մինչև անգամ մնացած մարմնի մասերը հազիւ ծածկած ունին ծուկնդներով:

Կեղտոտ այնքան նոցա սովորութեան մէջ է մշտել, որ նոքա չեն էլ նկատում նորան—կանայքը չեն զգում օրինակի համար իրանց շատ անգամ սիրուն երեսիկը կեղտոտ մի աղբակով կապել:

1) Ըստ բերդում գտնվող գիւղի մէջ կղածու ժամանակ ես կանգնեցայ մի խորթիւնում որ բնակում էր 35 հոգուց բաղկացած մի ընտանիք—և զա ամենաբարձրութիւնից չէր...

խօսեմ, ուրիշ բան չիս լսի, տաս թուուման տու եցի, հինգ թուուման ոտացայ... արի ու սրամտութիւններ արա...

Նորութիւններ... ինչ նորութիւններ՝ ամառային թատրոնի կօնցերտներ, հայոց թատրոնի նոր վոզովիլ (երկի նա էլ ամառն էր գրած), Ներսիսեան դպրոցի հարցաքննութիւններ, Սեւրու Հասարակութեան լրագրի առաջնորդող յօդվածներ, «Արարատ» ամսագիր,—բոլորը բոլորը միակերպ, տխուր, անհամ է անցկենում...

Մեր հասարակութեան ժամանակակից կեանքով ապրելը—անտանելի է: Միակ միջոցը մեր խիթարութիւն գտնելու կեանքին մէջ՝ այդ երեսակայական ապագայի մասին երազներ անելն է... Երբեք... շատ հեշտ է ասել... երազել կարելի է միայն քնելու ժամանակ, իսկ քնելու համար շատ չք է...

Կը փորձեմ քանի մի օրով գնալ ամառանոց, հով տեղում յոյս ունեմ կաջողիլ ինձ քնել, քնելու ժամանակ երազներ կը տեսնեմ, ու յետոյ կը պատմեմ ընթերցողիս իմ բոլոր տեսած երազները...

Կան հասարակութիւններ, որտեղ բացի երազներից ուրիշ ոչինչ գրաւիչ չը կայ... որովհետև այդ տեսակ հասարակութիւնների մէջ չը կայ ոչ կեանք, ոչ բարձր գաղափարներ, ոչ բարեկամութիւն, ոչ սէր, ոչ զգայունք, ոչ աշխատանքի գնահատութիւն, ոչ ազնիւ ձգտումներ... Բան ինչ կայ,—կը հարցնեն ընթերցողը...

Կայ այդ բոլոր խօսքերի հակառակը...

Ասիացի

գասնոր այլ պարտեւորի վարձուցի մասին տան ծառաների և մանաւանդ օրական մշակների հետ: Եթէ մտածուենք կենդանիների համար հոգիւն աւելուցնելու անհրաժեշտութիւնը հիմնելու, աւելորդ չէր լինի մտածել և մարդկերանց հետ էլ փոքր ինչ աւելի քաղաքավարի կերպով վարվելու:

Ռուս „Недѣля“ շաբաթագրի մէջ (№ 19) կարգուենք մի յօդուած պ. Ստադրինի գեմ. Ենչպէս յայտնի է իր դասաստուծի հետ թօղելով պ. Ստադրինը սպիտակ անուանելու քրտնաբերութիւնը, Ռուս շաբաթագրի ստատիկ յարձակումը պարտեւոր փիլիսոփայութեան դէմ և Բօլիւն նշանակութեանը ցոյց տալուց յետոյ, դատաւիճակը նկատուած է թէ Թիֆլիսի հասարակութիւնը պիտի չը թող տար այլ տեսակ դատաստուծի հետ և պիտի բողոքէր նրա դէմ:

Ղուու Ա. զեհնատ զիւղից հարգողու են մեզ, որ արտերը բողոքով չորացել են և ժողովուրդը յուսահատուած է:

„Кавказ“ լրագիրը հարգողու է, որ յունիսի 1-ից Բագու քաղաքի փոխադարձ կրէ-գիտի ընկերութիւնը բացի իր գործու-նէութիւնը: Երկր դատաւիճակները ուսուց, հայոց և մանաւանդանց, Աստուծուն գոծութիւն մատուցանելուց յետոյ, Բնկերութեան Խորհրդի նախագահ Ա. Մ. Մամիկոնեանցը, սակայն մի ճառ, որին պատասխանեց հասարակական ձեռով պ. Ս. Ստարոբրայկին: Մինչև յունիսի 1-ը արդէն ան-գամներ թիւը հասած էր 185: Տաս տոկոսանոց տուրքերից կարգվեցաւ 43,505 ռուբլի գումարը, իսկ ընկերութեան անդամների պարտականու-թիւնները ապահովացնող մայրագումարը հասաւ 435,050 ռուբլի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրը հարգողու է ՊԱՐՏԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, որ այդ երկրի և Թիւրքաց տերութեան մէջ ծագեցան անբաւականութիւններ: Թիւրքաց տերութիւնը բողոքում է թէ Պարսից տերու-թիւնը վատ է վարվում Պարսկաստանում բնակվող իր հպատակների հետ: Պարսիկները յարձակվեցան տաճկաց զինուորականների դէմ, որը սահմանի վրա են կանգնած: Բացի սա- ղանից պարսից տերութիւնը հրաժարվում է յետ առը Թիւրքիային մօտ 2000 վաչկատուն ջիղիրին պատկանող ընտանիքներ, որը անցած են Պարսից սահմանը:

Ենգլիական „Times“ լրագրի թղթակիցը հարգողու է ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ, որ Մասաչուսէտ նահանգում մեծ հեղիղ է կղը, որ պատճա-ռել է ահազին վնասներ: Այդ նահանգի Միլլ

զեաի ձորը բողոքովն ծածկվել է ջրով, ընա-կիչները շատերը խողովեցան, բայց մեռած-ների թիւը դեռ ևս յայտնի չէ: Չուրբ տա-րաւ 15 կամուրջ, ոչնչացրեց 12 գործարան և 75 տներ: Վ Նար հասնում է մինչև 1,500,000 դոլար: Սօտ 200 դիակներ արդէն գտնված են: Վ Նապոլեոնի համար բացված է ստորա-գրութիւն: Ամերիկայի ամեն կողմից ուղար-կվում է թշուառներին ուսուցիչներին և շո-րիկի մեծ քանակութիւն:

ՍՊԱՆԻԱՅԻՑ քաղաքական գործերի դրու-թիւնը դեռ ևս շատ խառն է: Ա ժաման հանրապետական տերութեան ջանքերը, որ օտար պետութիւնները ձանաչեն նրան սրբիս օրինական կառավարութիւն՝ ապարդիւն են մնում: Ազատիայի արտաքին գործերի մինիստրը հրատարակեց մի շրջաբերական, որտեղ յայտ-նում է թէ Սպանիան ոչինչ չէ պահանջում օտար պետութիւններից, այլ միայն ցանկա-նում է շուտով վերջացնել ներքին կրկնաու-կութիւնները: Մի և նոյն ժամանակ շրջաբե-րականը յայտնում է, թէ երբ միջոց կը լինի, տերութիւնը կառաջարկէ սպանիական ազգին ընդհանուր քուէարկութեամբ յայտնել իր կար-ծիքը պետական ձեռի մասին: Աստուծոյը դնացի է Պորտուգալիա, որտեղ մեծ պատ-ւով է ընդունվել աւստրալիական կուսակ-ցութիւնը: Աստեղ մի ձառի մէջ, որ Ապա-նիայի և Պորտուգալիայի քաղաքական երջա-նիկ դրութեանը հասնելու համար, պէտք է որ այդ երկու երկրներին մէջ լինի բարեկա-մութիւն:

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ ազգային ժողովի ձախ կեն-դրոնը հրատարակեց իր պրոգրամը, որտեղ այդ կուսակցութիւնը յայտնում է հանրապետու-թեան հաստատման համար և պահանջում է սահմանադրութեան վերաբնութիւնը: Այդ պրոգրամը պահանջում է որ հանրապետու-թեան կառավարութիւնը բաղկացած լինի հանրապետութեան նախագահից և երկու ժո-ղովներից: Բոլոր հանրապետական լրագրիները համարում են այդ պրոգրամային: Լրագրի-ներից մի քանիները յոյս են տալիս որ և ոչ կենդրոնը կը միանայ այդ պրոգրամայի հետ, բայց Թիւրքը չէ բաժանում այդ կարծիքը: Ժնեւիցալ 1-ը Պրո, որ Ֆրանսիական դե-պուտէ Ա. Պետրուրբում, յետ կիւս Փա-րիզ: Ասում են որ նրա տեղը Ֆրանսիական տերութիւնը նշանակելու է Ամերիկայի մար-շալին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ ամառը սկսվում պէս, ինչպէս միշտ զանազան քաղաքներում այլ և այլ ժողովներ (կոնգրէսներ) են լինում: Բարեկարգ քաղաքում քանի մի շաբաթ սրա-նից առաջ հաւաքվեցաւ ուսուցիչ չն և ըր ընդհանուր գերմանական ժողովը: Ժողովը ստացաւ իշխան Բիւնտարիկը շնորհակա-րութեան հեռագիր, որտեղ նա ուսուցիչներին անուանում է լրջ սի համար պատե-րազ մող ընկերակիցն էր: Այսպիսի մէջ զուգարկեցաւ իր աւաբանն ըր ժո-ղով, որ քանի մի իրաւաբանական նշանաւոր խնդիրներ ընկնուց յետոյ, վճռեց նորից գու-մարվել 1875 թ. ընդ Կիւնիքերը քաղաքում: Մայիս ամսին կայացաւ Բադեն քաղաքում՝ Ստարաբուրգ, Ֆրայբուրգ, Հայդելբերգ և Տրե-բինգեն համալսարանների պրոֆէսորների ժո-ղովը: Կերկայ էին 130 անդամներ:

ԻՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գրականական ընդուն մեծ առաջադիմութիւն է անում մի քան քահանաների շրջանում: Ահա ձեռ մի օրինակ որքան հեռու են մարկենի ընդու-կիւն նահանգի հայ քահանաները: Երեսնի քա-հանաներից միւրը, ցանկանալով զովի մէկի մօտ մի հասկացող անձն, ասում է՝ «Ինչ անեմ քեզ Ա. . . մասին, տեսնում են ինչ խոհանոց մարդ է. . .» Ենչ քահանան մի քիչիսի ժամանակ, երբ աւաք քահանան վերջացում է իր մի քանի միւր-թարական խօսքերը, վերջնիցով բաժանը դառ-նում է դէպի հանդիսականները այս խօսքերով՝ «Հոգ և որ խոսքի իր. . . ինչ որ տեսնողը բա-րեմաղկեց, և էլ եմ նրա հետ համաձայն. . .»

Մի գաւառական հարուստ հայ վճառակա-նից հարցնում են, թէ ինչի նա «Մշակ» լրագիրը չէ ստանում:—Է՛հ, անպէր, պատասխանում է նա, իմ հերս եզ դալթը չի արել, ինչ էլ չի ստղի:» Բայց ինչի ստորագրվեցար «Մեղու Հայաստանի» լրագրին:—Է՛ն էլ քեզ դրուսան անեմ, անպէր, մեր հերթին իսթիւր ստորագրեցի, մէկ էլ եր երեկոսը հիւանդանալիս, կը բերեմք նրան մին մին, բալիի մաֆթայ լաւացիլ. . .» Ստորագրել տուցը բժիշկ է լինում:

Վիճակագրական թւանշաններից երեւում է որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում 38,555,370 բնակիչ կայ: Հանրապետութիւնը ունի 141,629 զանազան տեսակ ուսումնարաններ, որոնց վրա ծախսվում է տարեկան 95 միլիոն դոլարից ա-ւելի: Այդ ուսումնարաններում ուսում են առ-նում 3,621,996 աշակերտ և 3,587,542 աշակեր-տուհի, և զատուածութիւն են անում 93,329 ու-սուցիչ և 127,713 ուսուցչուհի: Բացի սրանից կայ 82 համալսարան, 507 բարձր ուսումնարան և 175 ակադէմիա միայն կանանց համար: Այդ բոլոր հիմնարկութիւնների մէջ հաւուած է 2,973 պրոֆէսոր և 929 կին-պրոֆէսոր: Ուսանողների

թիւը 46,692, ուսանողուհիներին 24,152: Չենք հաւուած այլ միջին և բարձր մասնագիտական դպրոցները: Այդ յիշենք միայն որ բժշկական դպր-ոցները թւով 66 են: Հասարակական դրացա-րանների թիւը 1706 է, իսկ օրակարգների թիւը հասնում է մինչև 8000, որոնցից 4548 քաղաքա-կան, 503 պատկերադարձ և բանասիրական, 207 արվեստագործական, 93 գիւղատնտեսական, 142 ստեղծարական և ֆինանսական, 79 յայտարարու-թիւնների համար միայն, 407 կրօնական և այլն:

«Allg. Zeitg.» լրագրում կարգում ենք, որ նո-բերուսմ Գրեզէնում արել են փորձերը պրոֆէ-սոր Բէկլամի առաջնորդութեամբ պ. Սիլեմից հնարած վառարանի մէջ մուսուծների մարմինները այրելու: Փորձեցին մի ստուկած ձոււ մարմինը այրելու և մի ժամկալ միջոցում անբող մարմինը, կաշիով և ոսկրներով ամրոջապէս այրվեցաւ, թողնելով մի սպիտակ մոխիր: Այրելու ժամանակ ոչինչ հոտ չէր զգվում: Կանգնեցին այդ տեսակ վառարանը աճէ 1100 մինչև 2500 րոբը, բայց իրաքանչիւր մարմին այրելու ժամաք մի րոբից աւել չէ նստում: Լրագիրը հաւատացնում է թէ փորձը այնքան աջող է, որ շուտով Գրեզէնում մայնվուու է մարդկանց դիակներ այրելու սովոր-ութիւնը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՆԱՐԺԱՆ ԳՆՈՎ ԼԱՄՊԱՆԵՐ
Թիֆլիսի յարգող հասարակու-թեանը ծանօթ են ԼԱՄՊԱՆԵՐՍ, որոնք ամեն տեղ մեծ ընդունելու-թիւն գտան իւրեանց յարմարու-թիւնով և դիւրանալիս անըր-տասեց լինելով, ևս այժմ թողնում են ԵՍԱ ԱՐԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ, որպէս զի այժմ, որ ճանապարհորդում են Եւրոպայի նշանաւոր քաղաքներ, պատրաստել տամ վերջին տեսակ-ներից մեծ քանակութիւն, որոնք աւելի յարմարաւոր և դիւրին գը-ժածելի կարող են լինել:
Ն. Մատուրեանց

Փոխարքայի տան հանդէպ պ Եւրոպոյի տնե-րում և Միխայլովի կամուրջի վրա, Վարան-ցովի արձանի հանդէպ:
Լայս տեսաւ Բաքիի ֆոնիճիի երկրորդ հա-տորը, պարտականում է իւր մէջ զանազան վիտա-տանութիւնների և բանաստեղծութիւնների: Հեղի-նակը խնդրում է պատուելի պարտեւորելից, որը բարեհաճել էին զանազան քաղաքներում տարա-ձեղ «Փոնչի» աւաչին հատորը, նախ ուղարկել աւճառն զոքացած արձանը, որ նա միջոց ունենայ «Փոնչի» հրատարակութիւնը շարունակելու, երկ-րորդ, յայտնել թէ քանի դրքեր կը քանականային երկրորդ հատորից ուղարկելու նորանց:

Ռուսաց, Հայոց, Պարսից և Թուրքաց ընդուն-բին տեղեակ մի անձն պատուած ուր և ինչ ԳՈՐ-ԾԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ: Յանկացողը կարող են յայտնել իրանց կամը «Մշակ» խորագրութեան մէջ և Օկրեմնոյ Սուրում, պ. Ն. Փիլոսովին:

ՅՈՒՆԻՍԻ 20.		Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Յ Ո Յ Ց		ԹԻՖԼԻՍ. 1874.	
ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՅՑ (Յունիսի 19-ին)	Բ. Կ.	ՓՕՍՏ	ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱ-ԹՈՂԻ	ՀԵՆՈՎԻԹ	ՆԱԻԵՐ
Ոսկին (պօրումարիւ)	5 94	Ռուսաստան և Արտասահ-ման ամեն օր:	Թիֆլիսից մինչև Փոթի (ճանապարհորդների գնացքը) 8 ժամին 18 րօպէ առաւօտեան:	Գրան բառից կազմված հե-ազարը աճէ:	Օղէսաւից ֆոթի (ամառը) նաւը դուրս է գալիս հինգշաբթի օրերը ժամը 2-ին կէս օրից յե-տոյ:
Բաժարիկ Երևանու (հին սերովից)	4 80	Երկու շաբաթի	Մինչև Մոսկովա (խառն գը-նացքը) երեկոյեան 8 ժամ. 17 րօպէ:	Ալեքսանդրապօլ . . . 1	Փոթիից Օղէսայ կիրակի 6 ժամին կէս օրից յետոյ:
Սմբուկալի սերովից	6 10	Երեք շաբաթի	Փիֆլիսից . . . 8, 18	Ստարաբայ . . . 2	Օղէսաւից ֆոթի (ձմեռը) հինգշաբթի օրերը 3 ժամին:
Բուրդը թուշի . . . 7 50		Բազու, Գանձակ, Գաղս-տանի նահանգ (թեթև փոստը):	Մուրամ . . . 11, 39	Գանձակ . . . 1	Փոթիից զուրկ կիրակի առաւօտ-նիցը:
Թարաքամբ . . . 4 50		Չորեք շաբաթի	Պուրթալ . . . 1, 52	Կօթօր . . . 50	Փոթիից Կ. Պալիս նաւը դուրս է գալիս կիրակի առաւօտ-նիցը:
Շաքարը սի (բրօզկու) . . . 8 50		Քուրմախ, Ալեքսանդրա-պօլ, Ախալցխա:	Փոթի . . . 11, 27	Մոսկովա . . . 2	Կ. Պալիսից ֆոթի կիրակի առաւօտեանը:
Միւս տեսակը . . . 8 35		Ուրբաթ		Ս. Պետրուրբ . . . 3	
Ղազարան, արան-ցիս . . . 5 30		Երևան, Բուխարա, Նուխի Չաքաթալ, Ախալցխա:		Հին Նախիջևան . . . 1	
Մաքրը վճարած . . . 8 20		Երևան, Գանձակ (ժանր փոստը):		Նոր-Նախիջևան . . . 2	
Շաքարաւազը Ռսի . . . 7 20		Բազու, Գանձակ (ժանր փոստը):		Նիժնի-Նովոքոթ . . . 2	
Ղահվալ Լիվանի լաւ . . . 17		Բաց նոստիք աճէ. . . 5		Փոթի . . . 1	
Մօկո շատ լաւը . . . 18 50		Ռուսաստան նոստիք . . . 10		Աւարիա . . . 2	
Մարտինկոյ ցածր . . . 15		Ֆրանսիա . . . 10		Անգլիա . . . 3	
Ալիւրը Երևանի . . . 1 25		Արժանի . . . 13		Ֆրանսիա . . . 2	
Ալիւրը Գեանցու հատա-րակ . . . 1 45		Անգլիա . . . 14		Ս. Պետրուրբ . . . 3	
Շարպարաւ . . . 1 40		Շվեյցարիա . . . 14		Մոսկովա . . . 2	
Գարին . . . 70		Փոթի (Կ. Պալիս) . . . 20		Մոսկովա . . . 2	
Մոմ . . . 10 70		Թուրքիա (ցամաք) . . . 20		Մոսկովա . . . 2	
Փոխանակազրի Պոլսի . . . 6 65		Իտալիա . . . 16		Մոսկովա . . . 2	
Ղազարի . . . 4 55		Ամերիկա . . . 28		Մոսկովա . . . 2	
Լոնդոնի կուրը (Օղեսայի վերայ) 1 լրան արժէ . . . 7 23		Պարսկաստան . . . 10		Մոսկովա . . . 2	
Մարտի և ֆարից 347 ֆր. արժէ . . . 100		Հնդկաստան . . . 70		Մոսկովա . . . 2	
		Եգիպտոս . . . 27		Մոսկովա . . . 2	
				Մոսկովա . . . 2	